

LAKIALOITE 78/2002 vp

Kielilaki ja laki väestötietolain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite sisältää rinnakkaisaloitteen hallituksen esitykselle HE 92/2002 vp uudeksi kielilain ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Aloitteessa ehdotetaan kielilakiin muutosta, jossa mahdollistetaan henkilön rekisteröityminen kaksikieliseksi, milloin hänen kielensä ovat suomi ja ruotsi. Lisäksi esitetään, että sallitaan asian suullinen käsittely hallintoasioissa kahdella kielellä — suomeksi ja ruotsiksi — kun kysymyksessä on kaksikielinen viranomainen ja erikieliset asianosaiset toimivat kieliratkaisun suhteen yhteisymmärryksessä. Edelleen ehdotetaan, että julkisen vallan on huolehdittava myös maamme

kaksikielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista.

Aloitteessa esitetään muutosta myös väestötietolakiin. Nykyään henkilö ei voi talletuttaa väestötietojärjestelmään tietoa kaksikielisyydestään, vaan joutuu valitsemaan kansalliskielten kyseessä ollen toisen — suomen tai ruotsin — omaksi kielekseen. Jos henkilön oma kieli ei ole suomi tai ruotsi, rekisteriin merkitään kumpi näistä on asiointikieli eli tässä tapauksessa monikielisyyttä raotetaan jonkin verran. Lakialoitteessa esitetään, että jatkossa se, joka on suomen ja ruotsin osalta mielestään kaksikielinen, voisi myös rekisteröityä kaksikieliseksi.

PERUSTELUT

Kielilakiin tehtävät muutokset

Uuden kielilain tarvetta on perusteltu uudistetun perustuslain vaatimuksilla. Lähtökohtana on perustuslain 17 §, jossa todetaan, että "Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi". Hallituksen esitys määrittelee kielellisten oikeuksien ja velvollisuuksien sisällön.

Hallituksen esitys tunnistaa kaksikieliset alueet, viranomaiset ja muut oikeushenkilöt, mutta se ei tunnista eikä tunnusta kaksikielisten henkilöitten olemassaoloa. Tämä on hallituksen

esityksen selvin puute. Tämä on myös outoa, koska tavoitteena on lisätä maamme kaksikielisyyden näkyvyyttä tiedottamisessa, ilmoittelussa, paikannimissä ja kilvissä sekä parantaa suomeksi ja ruotsiksi annettavia palveluja erityisesti silloin, kun jompi kumpi näistä kielistä on alueella tai viranomaisissa vähemmistöasemassa. Kielilaki asettaa viranomaisille ja palvelujen järjestäjille lisää kielitaitoon liittyviä vaatimuksia. Kielilaki kuittaa muitten kuin suomenkielisten ja ruotsinkielisten kielelliset oikeudet pää-

asiassa viittaamalla muuhun lainsäädäntöön, mitä niinkään voidaan pitää esityksen puutteena.

Vaikka hallituksen esitys ei tunnusta kaksikielisten henkilöiden olemassaoloa saati oikeuksia, kaksikielisyys erillisenä identiteettinä tulee kuitenkin oivallisesti esiin kielilakikomitean taustaraporteissa. Looginen johtopäätös olisi ollut, että hallitus olisi ottanut henkilön kaksikielisuuden huomioon kielilaissa ja esittänyt väestötietolakiin muutosta, joka sallisi rekisteröinnin kaksikieliseksi (suomi ja ruotsi).

Henkilön kaksikielisyys on kielilaissa tunnusmerkittävä. Tämä edistäisi myönteistä kieli-ilmapii-riä maassamme. Nyt hallituksen esitys ohittaa sen tosiasian, että osa väestöstä on kaksikielisiä ja että henkilöillä ja ryhmillä voi olla paitsi kaksikielinen identiteetti myös kaksikulttuurinen identiteetti. Kaksikielisissä perheissä tai ympäristöissä kasvaneet saattavat vaihtaa kieltään tilanteen ja asian mukaan voimatta koskaan lopullisesti päättää kumpi kieli — suomi vai ruotsi — on heidän oma kielensä. Asia ei tule autetuksi siten, että henkilö rekisteröityy eri vuosina eri kieliseksi.

Kuten on tunnettua, parhaillaan ollaan valmistelemassa kaksoiskansalaisuuden laajentamista. Tässä hankkeessa on kysymys kaksoisidentiteetin nykyistä laajemmasta tunnustamisesta. Identiteettimielessä kaksikielisyys saattaa olla henkilölle vielä läheisempi ominaisuus kuin kaksoiskansalaisuus. Kaksikielisyys ja monikielisyys ovat vääjäämättä lisääntymässä. Kaksoisidentiteettiä — olkoonpa sitten kysymys kielestä tai kansalaisuudesta — on vahvistettava lainsäädännöllä. Tämän pitää olla kansainvälistyvän kehityksen johdonmukainen seuraus. Edellä olevin perustein kielilain 1 §:ään ehdotetaan uutta 2 momenttia.

Hallituksen esityksen 12 §:n muotoilu perustuu viranomaisen dominanssiin kielen valinnassa. Hallituksen esityksen perusteluissa ei tunnusteta kaksikielisellä Pohjanmaalla käytössä olevaa tapaa, jossa henkilöt puhuvat kukin omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Yhteenlaskettu ymmärrys on näin toimittaessa parempi kuin silloin, jos toinen osapuoli puhuu huonosti tai liian

sävyttömästi toista kotimaista. Yhtenä ja riittävänä mahdollisuutena selviytyä asioiden käsittelyn kielellisestä puolesta suullisessa vaiheessa tulisi sallia, että kaksikielisissä viranomaisissa erikieliset asianosaiset käyttävät yhteisymmärryksessä eri kieltä, suomea ja ruotsia. Varsinkin yksinkertaisiin hallintoasioihin tällainen toimintamalli soveltuu hyvin. Hallituksen esitykseen sisältyvän kielilakiehdotuksen 12 §:ään esitetään tätä koskeva muutos.

Edellä mainittuihin kaksikielistä identiteettiä koskeviin perusteluihin viitaten ehdotetaan myös, että hallituksen esityksen kielilakia koskevan lakiehdotuksen 35 §:ään lisätään maininta julkisen vallan velvollisuudesta edistää myös kaksikielisen väestön sivistyksellisiä ja yhteiskunnallisia tarpeita. Vaikka kieleen perustuva eriytymiskehitys on maassamme viime aikoina voimistunut, meillä on vielä runsas kaksikielisten järjestöjen ja organisaatioiden traditio. Toisessa päässä on nähtävä lasten lisääntynyt kielikylvetykset, joka tullee lisäämään kaksikielisten määrää ja kielirajan ylittävää vuorovaikutuksen tarvetta myös koulumaailman ulkopuolella. Kielilailla tulisi edistää eikä taannuttaa kielirajan ylittävää yhteistä toimintaa.

Väestötietolakiin tehtävät muutokset

Samalla kun maamme kaksikielisyttä halutaan tuoda esiin, sitä halutaan myös kätkeä. Yhdistysrekisteristä ei saada tilastotietoa siitä, paljonko maassamme on kaksikielisiä järjestöjä ja yhdistyksiä. Tilastollista tietoa kaksikielisten henkilöiden määrästä Suomessa ei myöskään ole, koska sitä ei rekisteröidä. Etenkin viimeksi mainittu seikka on kohtuuton ja tekee väkivaltaa kaksikielisen henkilön kokemalle identiteetille.

Tähdättäessä yhä parempiin kielellisiin palveluihin tulisi tarttua positiivisella tavalla siihen potentiaaliin, jonka maamme tosiasias- ssa kaksikielinen väestö voi antaa. Maamme kielellisen kapasiteetin täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää, että kaksikielisyys voidaan rekisteröidä ja se on tiedossa. Näin ollen ehdotetaan, että väestötietolain 4 §:ään tehdään muutos, joka mahdollistaa henkilön rekisteröinnin kaksikieli-

seksi, milloin hänen kielensä ovat suomi ja ruotsi.

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

1.

Kielilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansalliskielet

(1 mom. kuten HE)

Henkilön oman tai omien kielten rekisteröinnistä säädetään väestötietolaissa (507/1993).

2—11 §
(Kuten HE)

12 §

Asiain käsittelykieli hallintoasiassa

(1 mom. kuten HE)

Hallintoasiain suullisessa käsittelyssä erikieliset asianosaiset voivat yhteisymmärryksessä käyttää sekä suomea että ruotsia.

(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

13—34 §
(Kuten HE)

35 §

Toimenpiteet kielellisten oikeuksien edistämiseksi

Julkisen vallan on perustuslain mukaisesti huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Julkisen vallan on huolehdittava myös kaksikielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

36—43 §
(Kuten HE)

2.

Laki

väestötietolain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annetun väestötietolain (507/1993) 4 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 527/1999, seuraavasti:

4 §

Väestötietojärjestelmään talletettavat henkilötiedot

Suomen kansalaisesta talletetaan siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään:

4) henkilön ilmoittamat tiedot omasta kielestä tai henkilön kaksikielisyydestä, jos hän pitää omina kielinään suomea ja ruotsia;

5) tieto henkilön asiointikielestä, suomesta tai ruotsista, jos kumpikaan näistä ei ole henkilön oma kieli; sekä

6) henkilön ilmoittamat tiedot ammatista, tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista ja postiosoitteesta sekä vastaavasta muusta osoitteesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____.

Helsingissä 4 päivänä syyskuuta 2002

Marjatta Vehkaoja /sd
Eero Akaan-Penttilä /kok

Kimmo Kiljunen /sd
Mikko Elo /sd